

## SALTANAT DEDİKLERİ ANCAK CİHAN KAVGASIDIR

Muhammet KUZUBAŞ\*

Saltanat, sözlükte "sultanlık, padişahlık, hükümdarlık; bolluk, zenginlik, şatafatlı hayat"<sup>1</sup>; "devlet, hükümet; ihtişam, tantana, debdebe, bolluk, zenginlik; hâkimiyet, otorite"<sup>2</sup> vb. anlamlara gelir. Atalarımız ise saltanatı "Saltanat dedikleri ancak cihan kavgasıdır" diye tarif etmişlerdir.

Saltanat... Uğruna nice yalanların söylenip entrikaların çevrildiği, binlerce masum insanın kanının döküldüğü kutsal makam. Kelimenin ilk anlamından yola çıkarak "kutsal makam" dedik. Çünkü pek çok inanç sisteminde sultanlar Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi olarak kabul edilir.

Tarihten bu yana bir çok insan saltanat tacını başına geçirebilmek ve mal mülk sahibi olabilmek için mücadele etmiştir. Bu arzulara ulaşmak, onlar için mutluluğa ulaşmaktır. Kimileri de saltanatı; halkını, çevresindeki insanları mutlu etme aracı olarak görmüştür. Tarih boyunca saltanatı hayır yolunda kullananların yanı sıra, o makamın verdiği kudretle milletine kan kusturanlara da rastlanmıştır. Sonuçta hepsi de âlem-i bekaya irtihal etmişlerdir. İçlerinde "baki kalan bu kubbede hoş bir seda" bırakanlar hayırla yad edilirken; ikinci grup kimselerin, adları anıldığında lanet cümleleri art arda sıralanmaktadır. Peki ya divan şâirleri? Onlar *saltanattan* acaba ne anlarlar? İşte bu yazımızda divan şâirlerimizin saltanata bakışları üzerinde durmak istiyoruz.

Divân Edebiyatı'nda saltanat anlayışı konusunu ortaya koymak için bütün divan şâirlerinin teker teker incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu da, bir makalenin konusunu aşar. Bu düşünceyle, yazımızda sadece Divân Edebiyatı'nın önde gelen bazı şâirlerinden örnekler almakla yetineceğiz.

Örneklere geçmeden önce, Divân Edebiyatı'nın fikri yapısının temeli sayabileceğimiz tasavvuf kültürünün, saltanat konusunda, divan şâirleri üzerindeki etkisine kısaca değinmek gerekir:

Hemen hemen her divan şâiri, tasavvufi kültürü az veya çok bildiği ve tasavvufi ortamlardan etkilendiği için, ister istemez, şiirlerinde tasavvufun etkisinden kurtulamaz. Dolayısıyla, saltanat konusunda, şâirlerin tasavvufi prensiplerden etkilendiklerini söyleyebiliriz. Bu etkilenmede iki önemli ayırım dikkatimi çeker: Kimi şâirler, gerçek manada dünya saltanatını istemezler; kimileri de bütün hayatları boyunca iste-

\* Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Araştırma Görevlisi.

<sup>1</sup> DEVELİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 1997, s. 917.

<sup>2</sup> DOĞAN Mehmet, *Büyük Türkçe Sözlük*, İz Yayıncılık, (?) 1996, s. 951.

dikleri saltanata ulaşamayacaklarını bildikleri için, tasavvufa sığınarak artık dünya saltanatında gözleri olmadığını söylerler. Her iki gruba ait şâirler de saltanat konusunda aynı düşünürlər. Onlara göre saltanat; bu dünyanın zenginliklerini, nimetlerini ve görünen alemdeki güzelliklerini anlatan bir semboldür. Bu düşünceden hareketle dünyanın nimetlerine, zenginliklerine ve görünen alemdeki güzelliklerine kavuşmuş olan pek çok kimsenin, aslında gerçek huzuru ve mutluluğu bulamadığını söylemek zor değildir. Maddi zenginlikten mahrum binlerce insan huzur deryasında yüzerken; onları idare eden ve ellerinde her türlü maddi imkan bulunan sultanları gerçek huzuru ve mutluluğu bulamamaktadır.

İşte bütün bunların bilincinde olan divân şâirleri (yine tasavvufun etkisiyle) dünyanın bütün maddi nimetlerini külfet kabul ederler. Çünkü tasavvufta, bütün hayatı "bir lokma, bir hırka" anlayışı etrafında geçirmek en önemli düsturlardan birisidir. Kişi, dünyanın bütün güzelliklerini bir kenara bırakmalı ve elindekine kanaat edip fakrı tercih etmelidir. Fakr ise; kişinin, hiçbir şeye sahip olmadığını, her şeyin gerçek sahibinin Allah olduğunun bilincine varmasıdır. İnsanın, kendisine ait olduğunu düşündüğü nimetler aslında Allah'a aittir; kendi namına hiçbir şeyi yoktur. Yani insan her zaman Allah'a muhtaçtır. Sonuç olarak insan, bu muhtaçlığının bilinciyle Allah'a ulaşmanın yollarını aramalıdır. Burada karşımıza başka bir kavram çıkar ki o da mâsivâdir. Mâsivâ, Allah'a ulaşmayı engelleyen her şeydir. Önemli olan, Allah'tan uzaklaşmamak, ona ulaşmak olduğu için dünya hayatına aşırı bağlılık, makam ve mevki sevdası, para, mal, mülk, iş, kadın vs. her şey mâsivâ olabilir. Bu nedenle fakr düşüncesine sığınan şâirler, dünyanın hiçbir nimetini istemezler. Gözlerinde dünya namına hiçbir şey yoktur. Bu konuyla ilgili olarak Mesnevi'de şöyle bir olay anlatılır:

Sultan İbrahim Edhem, bir gece tahtında otururken, sarayın damında bir tıkrırtı, bir hay huy duyar. "Bu saatte benim sarayımın damında dolaşmak kimin haddine" diyecek hiddetlenir. Sarayın penceresinden: "Kim o?" diye seslener. Damdakiler de kaybettikleri develeri aradıklarını söylerler. İbrahim Edhem: "Damda deve aradığını kim görmüş?" deyince: "Peki, öyleyse sen taht üstünde oturup padişahlık ederken Tanrı'yı bulacağını nasıl umuyorsun?" cevabını alır. O andan itibaren bir daha İbrahim Edhem'i kimse görmez. Tahtı, tacı, malı, mülkü bırakarak madde aleminden sıyrılır ve Zümrüdüanka gibi mana aleminde meşhur olur.<sup>3</sup>

Ahmet Kabaklı, son yazılarından birinde şunları söyler: *İbrahim Edhem, tasavvuf-ta, Allah için yapılan, ona kavuşmak için katlanılan büyük feragatin timsalidir. Fakir olan fakrı dervişliği yaşamak belki kolaydır: Ağzını harama sürmemişsin, büyük lezzet, süslü elbise, kuş sütü eksik sofralar, birbirinden güzel cariyeleer, bir emrinle ihya olan, öbür fermanınla başı kesilen binlerce insan görmemişsin... Bir de ahlâkan, itikadın, imanın var:*

- *Az yemiş, az konuşmuş, malda mülkte hırslı olmamış, iradeni namazla oruçla, çalışma ile güçlendirmişsin... Bu da zor ama, sultan iken yokluğu, yoksulluğu seçmekten çok kolay. Tasavvufta bu büyük tecrübeyi, bu büyük feragati yapan hükümdar İbrahim Edhem'dir. Allah yolunda varını yok etmenin son ölçüde kâmil insanıdır. Tasavvufta erişilmez, "ideal" tip'tir. "Ders"tir ve ibrettir.<sup>4</sup>*

Tasavvufi kaidelerin oluşumunda İbrahim Edhem menkıbesinin ve Kabaklı'nın menkıbe ile ilgili olarak belirttiği bu hususların büyük yeri olduğu bir gerçektir. Bu

<sup>3</sup> Mevlana, *Mesnevi*, c.4, (çev: Veled İZBUDAK) s. 66-69, MEB Yayınları, İstanbul 1991

<sup>4</sup> KABAKLI Ahmet, "Damda Deve Aranır mı?", *Türkiye Gazetesi*, 19.11.2000 tarihli sayı.

nedenle pek çok şâirin *saltnat* anlayışı bu çerçevede değerlendirilmelidir. Sözgelimi tasavvufî Türk şiirinin kurucularından olan Yunus Emre, *saltnatı* istememe konusunda o kadar ileri gitmiştir ki, bırakın bu dünyanın nimetlerini, cennetin nimetlerine bile itibar etmez. Tek gayesi Allah'ın Cemâl'ine vâsıl olmaktır:

*Cennet cennet dedikleri birkaç köşk ile birkaç huri  
İsteyene ver anları bana seni gerek seni*

Aynı şâir, bir başka şiirinde dünyayı ve Allah'ın dışındaki hiçbir şeyi istemediğini şu dizelerle anlatır:

*Neyleyeyim dünyayı bana Allah'ım gerek  
Gerekmez mâsivâyı bana Allah'ım gerek*

Nef'î, daha Divan'ının ilk gazelinde, aşkın sultanı olduğunu ve mana aleminin sıralarının kendisine teslim edildiğini ve Cem'in ters dönmüş kadehinin ona Edhem'in tacı gibi geleceğini söyler. Yani, Edhem, nasıl tacı tahtı bırakıp, aşk yolunda ilerlediyse, şair de aşk yolunda o kadar ilerlemektedir ki, kendisine aşk şarabını sunacak olan kadeh, taç olarak yetmektedir. Bu kadehte, *ilahi aşk şarabı* vardır. Şâir, *saltnat* tacı yerine kadehi tercih etmektedir:

*Şâh-ı aşkım âlem-i ma'na müsellemdir bana  
Ser-nigûn peymâne-i Cem tâc-ı Edhemdir bana*

Klasik Edebiyat'ın kurucularından olan Şeyhî, iki cihanın güzelliklerini bir kenara bırakmıştır. Şair, aşağıdaki beyitte sevgilinin kapısının toprağını, iki cihanın bütün cevherlerine değişmez. Gözüne sürme olarak ona sevgilinin kapısının toprağı yeter. İki cihanın cevahirine ihtiyaç yoktur:

*Girmez gözüme iki cihânın cevâhiri  
Kuhl-ı cilâyî için bir avuç hâk-i der yeter*

Nâilî, dünyayı ve dolayısıyla da dünyaya ait olan her şeyi (mâsivâyı) bir döseğe benzetir, ve onu ateşler içerisinde yakar. Şaire göre, dünyada gönül ehlinin nasibi köhne bir hasırdır:

*Bisât-ı dehr oda yansın bu tâb-hânede kim  
Nâsib-i ehl-i dile köhne bûriya düşmez*

Riyâzî de dünyadan (mâsivâdan) ümidini kesenler arasındadır. Çünkü dünya yıkılabilir, dünyanın yıkıntıları arasından şaire yıkık bir köşe dahi düşmeyecektir:

*Ey Riyâzî yıkılup gitse de ma'mûre-i dehr  
Değmez andan bize bir gûşe-i virâne dahi*

Benzer bir düşünce Nâilî ve Riyâzî'den yaklaşık olarak bir asır önce yaşamış Fuzûlî'de de vardır. Fuzûlî de *saltnatı*, bir döseğe benzetir ve onu ateşlerde yakar. Çünkü ona bir külhan köşesi yeter. Külhan, hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yere verilen addır. Ayrıca eski yazıda gül ile han sözcüklerinin birleşmesiyle gülhan biçiminde de okunur. Gül, renginden dolayı ateş anlamında da kullanılır. Han sözcüğü de ev anlamlarına gelir. İki sözcüğün birleşmesinden ateş evi, içinde ateş yanan ev anlamı çıkar. Şair, aşağıdaki beyitte, *saltnat* yatağının yerine, ateşler içinde yanan bir evde yatmayı tercih eder:

*Ey Fuzûlî odlara yansın bisât-ı saltnat  
Yegdür andan Hak bilür bir gûşe-i külhân mana*

Fuzûlî, *saltnat* yatağını terk etmesinin nedenini bir başka beyitte şöyle açıklar:

*Fakr mülki taht u âlem terki efserdür mana*

*Şükr lillah devlet-i bâkî müyesserdür mana*

Şâir, beyitte, fakirlik mülkünü taht, kainattaki her şeyi terk etmeyi de taç olarak kabul eder. Başında taç ile fakirlik tahtında oturmayı nasip ettiği için Allah'a şükreder.

Tasavvufta dört türlü terk vardır: 1. Terk-i ukba: Cemalullah'ı görmek için Cenneti ve oradaki nimetleri de terk etmektir. (Yunus Emre'nin yukarıdaki dizelerinde olduğu gibi.)3. Terk-i hestî: Kendi varlığını terk ederek Allah'ın varlığında fani olmaktır ki buna fenafillah da denir. 4. Terk-i terk: Bu mertebe, mertebelerin en üstünüdür. Artık nefis her yönüyle olgunlaşmış, terk sözcüğünü dahi terk etmiştir.5

15. yüzyılda bir çağı kapatıp yepyeni bir çağ açan ve aynı zamanda önemli bir şair olan Fatih Sultan Mehmed, bir gazelinde, aşk aleminin sultanı olduğunu ve bu nedenle dünya *saltnat*ının tacını kabul etmediğini söyler:

*Saltnat tâcına baş eğmez kabûl etmez serîr  
Sana bin cân ile kuldur özge sultandır gönül*

Başka bir beyitte ise cihanın bütün taç ve tahtlarını verseler de sevgilinin yanından (küyundan) ayrılmayacağına dile getirir:

*Verseler mülk-i cihânın tâc u tahtı devletin  
Avnî küyun terkin etmez başına sultan olup*

Şâir, bütün bu düşüncelerinin nedeni ise aşağıdaki beyitte gizlidir. Şair burada: "O güzellik şahı (olan Allah), her kime kulum diyerek kıymet verdiyse, o kimseyi bütün aleme sultan yapar." der:

*Yarım ağız kime bendem dese ol şâh-ı cemâl  
Sanasın anı bütün âleme sultan eyler*

Yine 16. yüzyılda bir cihan devletinin padişahı olarak her türlü imkana sahip bulunan Kanuni Sultan Süleyman, Muhibbî mahlasıyla yazdığı *istemez* redifli gazelinde mâsivâyı istemediğini söyler. Çünkü, dünya hayatında *fakr*ı seçen kişi, dergah da köşk de istemez. Onun tek dileği ilahî sevgiliye duyduğu derin aşkından kaynaklanan derdin daha da artmasıdır. Eğer, aşkı ve derdi artarsa, bir lokma ekmek dahi istemeyecektir:

*İhtiyâr-ı fakr iden dergâh ü evvân istemez  
Zâd-ı gamdan özge her giz kendüye nân istemez*

Hayâlî Bey, fakr ile övünen kişinin sultanların dergahını istemediğini söyler.<sup>6</sup> Çünkü fakra sahip olmak için Allah aşkıyla yanmak gerekir. Aşk ile yanan kişinin gönlünden çıkan ahlârın dumanı, bir köşkün dumanına benzer. Aşığa da böyle bir köşkte oturmak düşer:

*Fakr ile fahr eyleyen dergâh-ı sultân istemez  
Dûd-ı âhî sâyesinde tâk-ı evvân istemez*

Şâhî mahlasıyla şiirler yazan Şehzâde Bâyezid, kardeşleriyle taht kavgasına düşükten sonra İran'a sığınır ve İran'da Şah Tahmasb tarafından hapsedilir. Şah Tahmasb, bu durumu çok iyi kullanır ve Şehzadeyi, Kars Kalesi ve bir miktar altın karşılığında Osmanlı Devleti'ne teslim eder. Şehzade Bâyezid, teslim alınır alınmaz boğularak öldürülür. Bâyezid'in bütün ömrü *saltnat*a kavuşabilmek için yaptığı mücadelelerle geçmiştir. Bu nedenle şâir ömrünün sonlarına doğru, *saltnat* arzusu yüzünden çekmiş olduğu sıkıntılardan bıkmış bir haldedir ve ömrünü, bitmek bilmeyen

<sup>5</sup> ULUDAĞ Süleyman, *Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, Marifet Yayınevi, İstanbul 1995, s. 525.

<sup>6</sup> Burada "Fakrım ile fahr eylerim" hadisine telmih vardır.

boş emeller uğruna harcadığının farkındadır. Artık gönlünde zerre kadar dünya hevesi kalmamıştır:

*N'ideyin zâyî' idüp tûl-i emelle nefesi  
Kalmadı zerre kadar dilde bu dünyâ hevesi*

Bâkî; Kanuni'den II. Selim'e, III. Murad'dan Sokulu Mehmed Paşa'ya kadar pek çok devlet adamına şiiirler sunarak, onlardan teveccüh bekleyen ve bunda da genellikle muvaffak olan bir şairdir. Bâkî ile ilgili yazılan pek çok kaynakta ifade edildiğine göre şairin en büyük amacı şeyhülislam olmaktır. Şâir, devlet büyüklerinden her türlü izzet ü ikramı görmesine rağmen, şeyhülislamlik makamına bir türlü kavuşamamıştır. Bütün bu dünyevi arzularına rağmen bir beytinde fakr köşesini seçen kişinin her şeye kanaat edeceğini, içinde mum yerine güneşin olduğu bir evi ( dünyayı, mâsivâyı) dahi istemeyeceğini söyler:

*Fakr küncin ihtiyâr itdi şu kim kâni' olur  
Şem'ası şems olsa bakmaz tâk-ı evvân istemez*

Aynı şâir, Sultan Selim'e yazdığı bir kasidede Sultan'ı uyarak saltanat tacını giden kişinin mağrur olmaması gerektiğini ve hazan rüzgarının, nice sultanın başındaki tacını aldığını hatırlatır:

*Saltanat tacın geyen âlemde mağrûr olmasun  
Nice sultan borkin almışdır begüm bâd-ı hazân*

Nev'i'ye göre önemli olan gönül zenginliğidir. Gönül zenginliğine ulaşan bir kişi dünyanın gam ve mihnetinden uzak olur:

*Günâ-yı kalb bulup nakdümüz ayâr itdük  
Ne mihnet ü gam-ı dînâr ü ne direm çekerüz*

Nâbî, dünyayı rahatı olmayan, huzursuz bir misafirhaneye benzetir. Bu dünyaya gelmekteki gaye, asıl vatana ulaşmak için menzilleri birer birer geçmektir. O nedenle mâsivâyâ aldanmamalı, dünyaya gelişin asıl amacını unutmamalıdır:

*Gelmeden Nâbî bu mihmân-hâne-i bî-râhata  
Şehr-i asla vasl için tayy-ı menâzildir garaz*

İnsanların küçük menfaatler temin edebilmek için yaptıkları dalkavukluklara, sahtekarlıklara, ikiyüzlü davranışlarına tahammül edemeyen şâir, *ana sütünün çacukla birlikte dünyaya geldiğini görmelerine rağmen, her tarafı nimetlerle dolu olan evde (dünyada) işkembeyi düşünme*" nin eşeklik olduğunu söyler:

*Görürken şîr-i mâder olduğun etfâl ile hem-zâd  
Hariyetdür bu ni'met-hânede fikr-i şikem çekmek*

Yukarıda verdiğimiz örneklerde hem gerçekten maddi olarak sıkıntılı bir hayat yaşayan hem de hiçbir maddi sıkıntısı olmayan şairlerin, saltanatı istemeyip fakra sığınmaları ve ellerindekiyle yetinmeleri konusunda aynı düşünceleri şöyle bir soruyu akla getirmektedir: Acaba hangi şairler düşüncelerinde gerçekten samimidir? Bunun yargısını yapmak elbette bize düşmez. Ancak şunu da belirtmeliyiz ki, elinde her türlü maddi imkan bulunan cihan padişahı Fatih'in dünya saltanatını istemediğini söyleyerek aşk sultanlığı tercih etmesi veya saltanatının ihtişamından dolayı *Muhteşem Süleyman* diye anılan Muhibbî'nin bir kuru ekmeği bile istemeyerek fakrı seçmesi ile ömrü boyunca geçim sıkıntısı çekmiş bir Fuzulî'nin ve daima devlet büyüklerinden bir şeyler bekleyen Baki'nin saltanat düşüncesinin aynı kefedede değerlendirilmesi mümkün değildir. Fatih'in veya Kanuni'nin gerçek sultanlığın dünya sultanlığı olmadığını

bilinciyle aşk ve fakr sultanlığını tercih etmeleri önemlidir. Diğer yandan, ulaşmak istedikleri dünyevi mevkilere ulaşamayan Şâhî ve Bâkî gibi şâirlerin dünyayı istemediklerini söyleyerek fakra sığınmaları da ayrıca tasavvufun *sığınma kapısı* olarak düşünülmesi açısından dikkat çekicidir. Ayrıca pek çok şâirin de özellikle kasidelerinde, kasidelerini sundukları devlet büyüklerinden bir şeyler umduklarını unutmamak lazımdır. Bu düşüncede olan şâirlerin saltanata karşı temayüllerini, insanın fitratında bulunan *"insanlara hükmetme"* ve *"hep daha iyi şartlarda yaşama arzusu"*ndan kaynaklandığını söylemek belki de onları anlamamız açısından bize yardımcı olacaktır. Fakat her şeye rağmen şu da bir gerçektir ki; şâirlerimiz, -her ne kadar farklı hayat şartlarında yaşasalar da- saltanata karşı yaklaşımları genellikle ortaktır.

Son olarak yanlış anlaşılmaya meydan vermemek için bir konuya daha değinmek istiyoruz. Şâirlerin dünya saltanatını reddederek fakrı tercih etmeleri; zengin olmayı istemedikleri, çalışmamayı önerdikleri, ilmi gelişmelerden bihaber oldukları biçimde algılanmamalıdır. Çünkü, onlar, dönemlerine ait pek çok ilmi bilgilere sahiptirler. Bunun en açık örneği Fuzulî'nin *Türkçe Divan*'ının önsözündeki sözleridir. Şâir burada, aklî ve naklî bütün ilimleri öğrenerek, şiirine ilim elbisesi giydirdiğini, ilimsiz şiiri ihanet saydığını söyler:

*Pâye-i şî'rimi hilye-i ilmden mu'arrâ olmağı mu'cib-i ihânet bilüb ve ilmsiz şî'rden  
kâleb-i bî-rûh kim teneffür klub bir müddet nakd-i hayâtım sarf-ı iktisâb-ı fûn-ı ilm-i  
aklı vü nakli ve hâsil-ı ömrüm bezl-i iktisâb-ı fevâ'id-i şâhed-i nazmuma pirâyeler  
müretteb kıldım ve tedric ile tetebbu'-ı tefâsir ü ehâdis edüb fazilet-i şî're mezemmet  
isnâdı naks-ı himmet olduğunun hakikatini bildim.<sup>7</sup>*

Bu satırlardan da anlaşılacağı gibi divân şâirlerimiz, ilmi gelişmeleri takip etmeye, öğrenmeye karşı değildirlir. Zaten her dizesi sanat ve ilim kokan o şiirleri yazmak için de geniş bir ilim gerekir. Divan Edebiyatı'na az çok ilgi duyanlar, astronomiden tıbbı, tarihten coğrafyaya, hadisten kelama, tefsirden fikha kadar pek çok ilim dalının izlerini bu edebiyatta görürler.

Divân şâirleri, her insanın en azından maişetini temin edebilecek kadar zenginliğe sahip olması gereğinin bilincindedirler. Fakat mâsivâyâ dalıp Allah'tan uzaklaşma endişesi, onları saltanatı (makam, mevki, dünyevi arzular vb.) reddetmeye götürür. Onların bu tutumları, insan nefsinin tekamülünü sağlama amacıyla olan tasavvufun öğretilerinden biridir. Aslında böyle bir hayat anlayışı ve bu hayat anlayışının yansması olarak kabul edilebilecek beyitler *saltanatı, malı mülkü ele geçirme uğruna her türlü hilye, dalkavukluğa, gaddarlığa başvuran ve hedeflerine ulaşınca da bütün imkanlarını, hiçbir insanı düşünmeden sadece ve sadece kendi menfaatleri doğrultusunda harcayan insanlara bir uyarı* -belki de tepki- olarak düşünülebilir.

Yazımızı bir atasözü ile bitirelim: *"Padişah olursan da taht senin değil; satın alırsan da kul senin değil; emanete beslenir can senin değil, a dünya senin nene gülsünler."*

<sup>7</sup> *Fuzulî Divanı*, Akçağ Yayınları, (Haz: Kenan Akyüz, Süheyl Eken, Sedat Yüksel, Müjgan Cumbur), Akçağ Yayınları, Ankara 1997, s. 14-15.